

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI**  
**OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**  

---

**TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

*UDK: 338.46:629.3 (575.1)*

**MUXTOROVA INDIRABONU YASHARBEK QIZI**

**SAYYOHLARGA TRANSPORT XIZMATI KO‘RSATISH SOHASIDAGI**  
**TADBIRKORLIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH**

**08.00.15 – “Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti”**

**08.00.17 - “Turizm va mehmonxona faoliyati”**

**Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)**  
**ilmiy darajasini olish uchun tayyorlangan**

**DISSERTATSIYA**

**Ilmiy rahbar: PhD, dots., F.E. Xo‘jaev**

**TOSHKENT-2025**

## MUNDARIJA

|                                                                                                                                 |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>KIRISH.....</b>                                                                                                              | <b>3</b>   |
| <b>I BOB. TRANSPORT XIZMATLARI SOHADAGI TADBIRKORLIK FAOLIYATINI NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI.....</b>                              | <b>13</b>  |
| 1.1. Bozor iqtisodiyoti sharoitida transport xizmatlari ko'rsatishning ilmiy-nazariy asoslari.....                              | 13         |
| 1.2. Respublikamizda transport xizmati ko'rsatish sohasidagi tadbirkorlik faoliyatini huquqiy asoslari.....                     | 31         |
| 1.3. Sayyohlarga transport xizmati ko'rsatishning jahon tajribasi va uni respublikamizda qo'llash.....                          | 40         |
| Birinchi xulosa.....                                                                                                            | 54         |
| <b>II BOB. SAYYOHLARGA TRANSPORT XIZMATLARI KO'RSATISH SOHADAGI TADBIRKORLIK FAOLIYATINING IQTISODIY TAHLILI.....</b>           | <b>56</b>  |
| 2.1. Respublikamizda sayyohlarga transport xizmati ko'rsatishning hozirgi holati va uning iqtisodiy tahlili.....                | 56         |
| 2.2. Sayyohlarga transport xizmati ko'rsatish sohasida tadbirkorlik faoliyatini faollashtirish omillari.....                    | 73         |
| 2.3. Sayyohlarga transport xizmati ko'rsatish sohasini rivojlantirishning iqtisodiy-matematik modellashirish.....               | 85         |
| Ikkinchi xulosa.....                                                                                                            | 94         |
| <b>III BOB. SAYYOHLARGA TRANSPORT XIZMATLARI KO'RSATISH SOHASIDAGI TADBIRKORLIKNI RIVOJLANISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....</b> | <b>97</b>  |
| 3.1. Sayyohlarga transport xizmati ko'rsatishning zamonaviy tashkiliy mexanizmlarini takomillashtirish.....                     | 97         |
| 3.2. Turistik kompaniyalarda sayyohlarga transport xizmatlari ko'rsatish sohasidagi muammolar.....                              | 109        |
| 3.3. Sayyohlarga transport xizmati ko'rsatish sohasidagi tadbirkorlik faoliyati samaradorligini oshirish strategiyalari .....   | 116        |
| Uchinchi xulosa.....                                                                                                            | 126        |
| <b>XULOSA .....</b>                                                                                                             | <b>128</b> |
| <b>FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI .....</b>                                                                                 | <b>131</b> |

## KIRISH (falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi annotatsiyasi)

**Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati.** Jahon iqtisodiyotida sayyohlarga transport xizmati ko'rsatish sohasidagi tadbirkorlik faoliyatini takomillashtirish, turizm industriyasining global raqobatbardoshligini ta'minlashda, logistik qo'llab-quvvatlash infratuzilmasini mustahkamlashda va turizm mahsuloti qiymat zanjirini to'liq shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu sohadagi tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish orqali transport turlarining samaradorligi va integratsiyalashuv darajasi oshiriladi, turizm oqimlari uchun qulay, xavfsiz va barqaror sayohat muhiti yaratiladi, shuningdek, xizmat sifatining standartlashuvi va innovatsion yechimlarning joriy etilishi iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi. Shuningdek, transport xizmatlari orqali mehnat bozorida yangi ish o'rinlari yaratilib, mahalliy va xalqaro sarmoyalar jalb etiladi, bu esa mamlakatlarning eksportbop xizmatlar sektori ulushini kengaytirishga, yalpi ichki mahsulotda turizm xizmatlarining hissasini oshirishga bevosita ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Sohadagi ijobiy istiqbollar BMT Turizm ishonch indeksida ham o'z ifodasini topgan bo'lib, jumladan, "2025-yil uchun bu ko'rsatkich 130 deb baholangan (shkala 0 dan 200 gacha, bu yerda 100 - oddiy, o'rtacha holatga to'g'ri keladi). Shuningdek, BMT Turizm bo'yicha ekspertlar guruhining taxminan 64% a'zolari 2025-yilni 2024-yilga nisbatan "yaxshiroq" yoki "ancha yaxshi" bo'ladi, deb hisoblamoqda"<sup>1</sup>. Bu esa, o'z navbatida, sayyohlarga transport xizmatlari ko'rsatishni yaxshilashda innovatsion texnologiyalardan foydalanishni talab etadi.

Jahonda sayyohlarga transport xizmati ko'rsatish sohasidagi tadbirkorlik faoliyatini takomillashtirish bo'yicha amalga oshirilayotgan ilmiy tadqiqotlar asosan raqamli texnologiyalar asosida intellektual transport tizimlarini joriy etish, "aqlli logistika" modellarini rivojlantirish, multimodal transport integratsiyasini ta'minlash, ekologik barqaror transport vositalaridan foydalanish hamda mobil ilovalar orqali sayohat marshrutlarini optimallashtirish masalalariga qaratilgan. Shuningdek, tadqiqotlar turizm logistikasining iqtisodiy samaradorligini baholash

---

<sup>1</sup> Birlashgan Millatlar Tashkilotining (BMT) Turizm bo'yicha tashkiloti — UN Tourism tomonidan 2025-yil yanvar oyida e'lon qilingan World Tourism Barometer hisobotidan

metodologiyasini takomillashtirish, sayyohlik transport xizmatlari narx-navo siyosatini bozor sharoitiga moslashtirish va mazkur xizmatlardan foydalanuvchi aholining turli ijtimoiy guruhlariga mo'ljallangan inklyuziv yondashuvlarni ishlab chiqish kabi ustuvor yo'nalishlarni qamrab olgan. Bundan tashqari, transport infratuzilmasini rivojlantirishda xususiy sektor ishtirokini kengaytirish va davlat-xususiy sheriklik modellari samaradorligini tahlil qilish orqali xizmatlar sifatini oshirishga doir tadqiqotlar ham ahamiyat kasb etmoqda.

Yangi O'zbekistonni barpo etishda sayyohlik sohasini zamonaviy talablar asosida yanada rivojlantirish hamda sohaning barcha istiqbolli yo'nalishlarida sayyohlar sonini ko'paytirish masalalariga katta e'tibor qaratilmoqda. "So'nggi yillarda turizm eksporti 1,6 karra oshib, 3,5 milliard dollarga yetdi. Bu sohada 2 mingdan ortiq yangi tadbirkor ish boshladi. Muhimi – o'tgan yili xorijiy sayyohlar oqimi ilk bor 10 millionlik marradan o'tdi"<sup>2</sup>. Respublikaning sayyohlik salohiyatidan to'liq va samarali foydalanish, birinchi navbatda transport-logistika va sayyohlik infratuzilmasidagi muammolarni tezkor hal etish, barcha turlaridagi (avtobus, avia va temiryo'l) transportlar uchun muntazam qatnovlarga chiptalar rasmiylashtirish nazarda tutuvchi elektron platformalar (ilovalar)ni takomillashtirish vazifalari sohada amalga oshirilayotgan muhim islohotlardan hisoblanadi. Mazkur vazifalar sayyohlik sohasini rag'batlantirish hamda sohada transport xizmatlari tizimini mustahkamlash va rivojlantirishga yo'naltirilgan ilmiy tadqiqotlarning dolzarbligi va zaruratini belgilab beradi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 21-fevraldagi PF-37-son "O'zbekiston-2030" strategiyasini "Yoshlar va biznesni qo'llab-quvvatlash yilida amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risida", 2024-yil 12-yanvardagi PF-9-son "Respublikaga xorijiy turistlar oqimini keskin oshirish hamda ichki turizmni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida", 2023-yil 11-sentyabrdagi PF-158-son "O'zbekiston-2030" strategiyasi to'g'risida", 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son "2022–2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi

---

<sup>2</sup> Shavkat Mirziyoyev raisligida "Hududlarning turizm salohiyatini yanada oshirish hamda xorijiy hamkorlar bilan amalga oshirilayotgan investitsiya loyihalarini jadallashtirish" yuzasidan o'tqazilgan videoselektor yig'ilishidan (2025 yil, aprel)

to'g'risida", 2021-yil 9-fevraldagi PF-6165-son "O'zbekiston Respublikasida ichki va ziyorat turizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida", 2020-yil 5-oktyabrdagi PF-6079-son "“Raqamli O'zbekiston-2030” Strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi farmonlari, 2023-yil 26-apreldagi PQ-135-son "Respublikaning turizm salohiyatini jadal rivojlantirish hamda mahalliy va xorijiy turistlar sonini yanada oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida", 2023-yil 27-iyuldagi PQ-238-son "Turizm yo'nalishidagi islohotlarni yanada jadallashtirish va sohada davlat boshqaruvi tizimini samarali tashkil qilish chora-tadbirlari to'g'risida”gi qarorlari hamda sayyohlik sohasiga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda mazkur dissertatsiya tadqiqoti muayyan darajada xizmat qiladi.

**Tadqiqotning respublika fan va texnologiyalar rivojlanishining ustuvor yo'nalishlariga mosligi.** Dissertatsiya tadqiqoti respublika fan va texnologiyalar rivojlanishining "Demokratik va huquqiy jamiyatni ma'naviy-axloqiy va madaniy rivojlantirish, innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish" ustuvor yo'nalishiga muvofiq bajarilgan.

**Muammoning o'rganganlik darajasi.** O'zbekiston Respublikasida sayyohlarga transport xizmatlari ko'rsatish sohasidagi muammolarni o'rganish nisbatan yangi ilmiy yo'nalish hisoblanadi. Biroq yuk va yo'lovchilarni tashishga bo'lgan ehtiyoj insoniyat paydo bo'lgan davrdan beri mavjud bo'lib, bu yo'nalish dunyoning yetakchi iqtisodchi olimlari tomonidan ham chuqur o'rganilgan. Xususan, L.Leydesdorf, J.Masuda, F.Machlup, F.Knight, B.Santo, F.A.Hayek, R.E.Lucas, S.Metcalf, D.C.North, L.L.Ouellette, R.Ramlogan, P.M.Romer, J.A.Schumpeter, R.M.Solow kabi yirik iqtisodchilar o'zlarining klassik asarlari orqali bu sohaning nazariy va amaliy asoslarini shakllantirishga katta hissa qo'shganlar<sup>3</sup>.

---

<sup>3</sup> Leydesdorff L. The Knowledge-Based Economy: Modeled, Measured, Simulated. – Boca Raton: Universal Publishers, 2006. – 280 p. Masuda Y. The Information Society as Post-Industrial Society. – Tokyo: Institute for the Information Society, 1980. – 187 p. Machlup F. The Production and Distribution of Knowledge in the United States. – Princeton: Princeton University Press, 1962. – 416 p. Knight F. H. Risk, Uncertainty, and Profit. – Boston: Houghton Mifflin, 1921. – 381 p. Hayek F. A. The Road to Serfdom. – Chicago: University of Chicago Press, 1944. – 250 p. Romer P. M. Endogenous Technological Change // Journal of Political Economy. – 1990. – Vol. 98, No. 5. – P. S71–S102. Schumpeter J. A. Capitalism, Socialism and Democracy. – New York: Harper & Brothers, 1942. – 431 p.